

RENTA GRUNTOWA W NRD

Roland Hauk (NRD). Zu einigen Fragen der Grundrente in der Deutschen Demokratischen Republik, Wirtschaftswissenschaft, nr 4/1957.

W Niemieckiej Republice Demokratycznej nie istnieje kapitalistyczna renta gruntowa w pojęciu marksistowskim. Wprawdzie duże gospodarstwa chłopskie stosują jeszcze oddzierżawę ziemi i jest to niewątpliwie szczątkowa kapitalistyczna renta, lecz rozmiar jej jest zasadniczo ograniczony. Nie znaczy to jednak, że w NRD nie istnieje jakakolwiek renta gruntowa. Tak w indywidualnych gospodarstwach chłopskich jak i w spółdzielniach produkcyjnych ist-

nieją pewne rodzaje renty gruntowej, mające charakter renty różniczkowej. Od kapitalistycznej renty gruntowej różni się ona tym, że nie powstaje z wyzysku najemnej siły roboczej, lecz z pracy drobnych posiadaczy ziemi oraz ich rodzin.

Jeśli przyrzeć się indywidualnym gospodarstwom chłopskim w NRD, spotrzega się zjawisko istnienia różniczkowej renty gruntowej na następującym przykładzie¹.

Tabela 1

Produkcja i dochód w indywidualnych gospodarstwach chłopskich wielkości 5-10 ha na różnych glebach w 1955 r.
(w markach niemieckich)

Rodzaj gleby	Produkcja brutto		Produkcja towarowa		Wpływy ze sprzedaży		Dochód czysty	
	mk	wskaznik	mk	wskaznik	mk	wskaznik	mk	wskaznik
Na 1 ha użytków rolnych								
Srednio	1208,0	100,0	633,5	100,0	1157,3	100,0	600,0	100,0
Gleby dobre	1389,0	115,0	780,8	123,3	1337,9	115,6	695,0	115,8
Gleby średnie	1180,1	97,7	604,5	95,4	1127,7	97,4	598,0	99,7
Gleby słabe	949,3	78,6	458,0	72,3	909,8	78,6	392,0	65,3
Na 1 osobę								
Srednio	3847	100	2017,5	100	3685,7	100	2059	100
Gleby dobre	4270	111,0	2402,5	119,1	4231,4	114,8	3213	112,3
Gleby średnie	3833	99,6	1962,7	97,3	3743,9	101,6	2092	101,6
Gleby słabe	2951	76,7	1422,4	70,5	2892,0	78,5	1307	63,5

¹ Autor rozpatruje zagadnienie na materiale, obejmującym 654 gospodarstw wielkości 5—10 ha oraz 2049 spółdzielni produkcyjnych.

Z tabeli 1 wynika, że produkcja i dochód w gospodarstwach o glebach dobrych i średnich kształtuje się wyżej aniżeli w gospodarstwach o słabych glebach. Tak na przykład, na dobrych glebach wysokość produkcji towarowej na 1 ha użytków rolnych wynosi o 23,3% więcej od przeciętnej, podczas gdy produkcja ta na słabych glebach jest niższa od średniej o 27,7 procent. Różnica uwidoczniła obrazuje w jakich rozmiarach powstaje różniczkowa renta gruntowa w gospodarstwach chłopskich, posiadających dobre i średnie gleby.

Zjawisko to wpływa na określenie

wysokości obowiązkowych dostaw i innych świadczeń gospodarstw chłopskich. Stąd gospodarstwa o średnich i słabych glebach są niżej obciążone obowiązkowymi dostawami, aniżeli gospodarstwa na dobrych glebach. Niższy wymiar obowiązkowych dostaw dla gospodarstw położonych na glebach słabszych staje się bodźcem do przeznaczania części produktów roślinnych na pasze. Toteż udział w produkcji zwierzęcej gospodarstw o słabszych glebach jest wyższy, aniżeli gospodarstw posiadających gleby dobre.

Tabela 2
Struktura produkcji w gospodarstwach wielkości 5-10 ha na różnych glebach (1955 r.)

Rodzaj gleby	Produkcja brutto (w cenach porównywalnych)				Produkcja towarowa (w cenach porównywalnych)			
	marek na 1 ha użyt- ków rol- nych	w tym produkcja			marek na 1 ha użyt- ków rol- nych	w tym produkcja		
		roś- linna	zwie- rzęca	z lasu		roś- linna	zwie- rzęca	z lasu
Średnio	1208,0	52,1	47,1	0,8	633,5	32,0	67,4	0,6
Gleby dobre	1389,2	56,0	43,7	0,3	780,8	40,9	58,8	0,3
Gleby średnie	1180,1	51,1	48,0	0,9	604,5	29,0	70,2	0,8
Gleby słabe	949,3	46,6	52,2	1,2	458,0	18,7	80,3	1,0

A zatem widać, że udział produkcji zwierzęcej (w produkcji towarowej) wynosi 58,8% w gospodarstwach posiadających dobre gleby, a 80,3% w gospodarstwach o słabych glebach.

Niski wymiar dostaw obowiązkowych w powiązaniu ze zmianą struktury produkcji towarowej powoduje, że dochód ogólny z produkcji towarowej kształtuje się wyżej w gospodarstwach posiadających gleby słabsze.

Tabela 3
Wpływy pieniężne ze sprzedaży na 100 mk niemieckich wartości produkcji towarowej (w cenach porównywalnych) w gospodarstwach wielkości 5-10 ha na różnych glebach (1955 r.)

Rodzaj gleby	Razem	w tym	
		z produkcji roślinnej	z produkcji zwierzęcej
Średnio	183,80	109,13	218,34
Gleby dobre	171,86	109,48	214,47
Gleby średnie	187,90	109,05	219,51
Gleby słabe	200,62	107,35	221,13

Gospodarstwa posiadające słabsze gleby (jak wynika z tab. 3) uzyskują 23,76 mk więcej za taką samą ilość produktów rynkowych (równą 100 mk

niem. w cenach porównywalnych). Wpływa na to system cen i różnicowanie wymiaru obowiązkowych dostaw.

Jeśli zestawimy rozmiar produkcji towarowej w gospodarstwach na dobrych glebach z wysokością wpływów ze sprzedaży w tychże gospodarstwach (patrz tab. 1), okazuje się, że na każdy hektar dobrej gleby produkcja towarowa jest wyższą od przeciętnej o 23,3%, natomiast dochód ze sprzedaży tylko o 15,6%. Tak więc w gospodarstwach o dobrych glebach realizuje się tylko część powstającej w nich renty gruntowej różniczkowej.

W gospodarstwach o słabych glebach zachodzi zjawisko odwrotne. Produkcja towarowa na każdy hektar ziemi użytkowanej rolniczo kształtuje się o 27,7% poniżej przeciętnej, a wpływy ze sprzedaży o 21,4 procent. Częściowe chociażby niwelowanie różnic pomiędzy gospodarstwami, w których powstaje renta różniczkowa i gospodarstwami pozbawionymi tej renty (w całości lub częściowo) możliwe jest w NRD dzięki stosowanej polityce cen i obowiązującemu wymiarowi dostaw.

Jednakże w rozważaniach na temat renty różniczkowej chodzi o analizę wysokości dochodu czystego, uzyskiwanego przez gospodarstwa chłopskie. W tym celu przyjrzyjmy się nakładom na produkcję (tab. 4).

Tabela 4

Nakłady na produkcję w mk. niem. na 100 mk niem. wartości produkcji towarowej (w cenach porównywalnych) w gospodarstwach wielkości 5—10 ha na różnych glebach (1955 r.)

Srednio	106,39
Na glebach dobrych	98,88
Na glebach średnich	106,97
Na glebach słabych	132,57

Tak więc nakłady na produkcję na glebach słabych wynoszą o 33,69 marek więcej od nakładów na dobrych glebach na taką samą ilość produktów, równą 100 mk. niem. w cenach porównywalnych. Dlatego też dochód czysty na 1 ha użytków rolnych kształtuje się na ziemiach dobrych o 15,8% powyżej średniej (tab. 1), a na ziemiach słabych o 34,7% poniżej.

A zatem, rentę różniczkową w gospodarstwach chłopskich o różnych glebach realizuje się pomimo niższego wymiaru świadczeń z gleb słabych.

Tabela 5

Produkcja towarowa i dochód czysty w różnych grupach gospodarstw chłopskich 1955 (w markach niem.)

Wielkość gospodarstwa w ha	Produkcja towarowa (w cenach niezmiennych)		Dochód czysty	
	na 1 ha użytków rolnych	na 1 siłę roboczą	na 1 ha użytków rolnych	na 1 pracującego członka rodziny
1—5	641,6	1102,4	909	1605
5—10	633,5	2017,5	600	2059
10—20	627,0	2702,6	475	2476
20 i więcej	622,0	3724,6	298	3190

Renta różniczkowa w gospodarstwach chłopskich powstaje w NRD nie tylko w grupie obszarowej 5—10 ha, ale również w innych grupach. Pokazuje to przykład wysokości produkcji towarowej i dochodu czystego w różnych grupach gospodarstw.

Produkcja towarowa na 1 siłę roboczą wzrasta w grupie gospodarstw powyżej 20 ha ponad 3-krotnie w porównaniu z grupą obszarową 1—5 ha. Natomiast wzrost dochodu czystego na 1

pracującego członka rodziny nie jest aż tak duży, chociaż jest bardzo wyraźny. Widać tu wpływ polityki państwa na obniżenie różniczkowej renty gruntowej w gospodarstwach chłopskich.

Niemiecka Republika Demokratyczna posiada różne możliwości ograniczania renty różniczkowej w gospodarstwach chłopskich. Między innymi rentę różniczkową ogranicza się przez odpowiednią politykę podatkową. Oto przykład.

Tabela 6
Wysokość podatku na 1 ha uż. roln. w gospodarstwach wielkości 5—10 ha (w mk. niem.)

Średnio	24,8
Na glebach dobrych	37,3
Na glebach średnich	21,1
Na glebach słabych	17,3

Na dobrych glebach podatek wynosi o 20 marek więcej na 1 ha aniżeli na glebach słabych. Niemniej dochód czysty na 1 ha wynosi na glebach dobrych o 303 marki więcej aniżeli na glebach słabych (tabela 1), a na jednego pracującego członka rodziny o 1006 marek więcej.

Można zatem w konkluzji stwierdzić, że chłopci w NRD realizują rentę gruntową różniczkową, która powstaje w ich gospodarstwach w wyniku ich pracy.

Nie można jednak dowieść na podstawie powyższych danych, w jakim stopniu występuje w gospodarstwach chłopskich renta różniczkowa I a w jakim renta różniczkowa II. W powstałych różnicach co do wysokości produkcji i wpływów ze sprzedaży na 1 ha użytków rolnych przy różnych glebach chodzi o rentę różniczkową I i II. W drugiej części tego przykładu (tab. 1), dotyczącej wysokości produkcji i wpływów ze sprzedaży w obliczeniu na jedną siłę roboczą, renta różniczkowa II wydaje się nie istnieć. Na przykład wysokość produkcji towarowej na 1 ha użytków rolnych na dobrych glebach kształtuje się o 23,3% powyżej średniej,

zaś w przeliczeniu na siłę roboczą tylko o 19,1% powyżej średniej. Jednakże w zestawieniu danych dotyczących wpływów ze sprzedaży i dochodu czystego różnice analogiczne prawie nie występują.

Szczególnego rodzaju rentę różniczkową II podaje przykład wzrostu produkcji towarowej i dochodu czystego w różnych grupach obszarowych gospodarstw. Gospodarstwa chłopskie średniej wielkości i duże, na skutek większych efektów pracy realizują rentę różniczkową.

W Niemieckiej Republice Demokratycznej realizuje się rentę gruntową w gospodarstwach chłopskich, ponieważ w okresie przejścia do socjalizmu istnieje jeszcze monopol posiadania ziemi.

W dalszym ciągu autor artykułu stwierdza, że w przejściowym okresie budowy socjalizmu na wsi renta gruntowa powstaje również w gospodarstwach zespołowych.

W spółdzielniach produkcyjnych NRD różniczkowa renta gruntowa tym się różni od powstającej w indywidualnych gospodarstwach chłopskich, że wszyscy członkowie spółdzielni mają jednakowe możliwości uczestniczenia w zyskach pochodzących z wyższej efektywności pracy. Produktywność pracy można zwiększyć w gospodarstwach zespołowych na dużych obszarach użytkowanych rolniczo, ponieważ nie przeszkadza temu monopol posiadania ziemi.

Analiza wyników gospodarowania 2049 spółdzielni produkcyjnych NRD pozwala zaobserwować powstawanie renty różniczkowej I i II w ścisłym z sobą powiązaniu. A oto przykład:

Tabela 7
Porównanie dochodu pieniężnego z niektórymi nakładami w spółdzielniach produkcyjnych III typu

Rodzaj gleby	Dochód pieniężny		Nakłady na pracę żywą na 1 ha użytków rolnych (w jednostkach pracy)	Należność dla MTS (w markach na 1 ha użytków rolnych)
	na 1 ha użytków rolnych	na 1 osobę		
średnio	100	100	52,9	87
Gleby dobre	166,4	133,9	64,5	107
Gleby średnie	71,7	83,0	48,1	76
Gleby słabe	11,7	16,6	37,4	65

Z tab. 7 wynika, że zwiększonemu dochodowi pieniężnemu na glebach dobrych odpowiadają większe nakłady na pracę żywą i uprzedmiotowaną. Można do tab. 7 dodać nakłady na nasiona, nawożenie i inne, jednak obraz ogólny nie ulegnie zmianie. Większe wkłady w dobrą glebę sprzyjają powstawaniu renty różniczkowej w gospodarstwach zespołowych. Renta w spółdzielniach przeznaczana jest w formie zysku pracującym członkom lub na cele dalszego rozwoju gospodarstwa zespołowego.

Roland Hauk w pracy swojej — zamieszczonej w *Wirtschaftswissenschaft* — udowadnia istnienie renty gruntowej

(różniczkowej) w gospodarstwach indywidualnych i spółdzielniach produkcyjnych NRD. Renta pozostająca w spółdzielniach jest dalszą kontynuacją renty gospodarstw indywidualnych, lecz autor mocno podkreśla, że nie jest przywłaszczana przez jednego posiadacza ziemi a przez zespół pracujących gospodarzy. Obydwie zaś różnią się zasadniczo od renty gruntowej kapitalistycznej, mianowicie powstają z pracy własnej — a nie z pracy najemnej siły roboczej.

opr. A. Romanow